

Edebiyat-Siyasi/Sosyal Yaşam İlişkisi

Edebi Akımlar

Klasisizm

Romantizm (Coşumculuk)

Realizm (Gerçekçilik)

Natüralizm

Parnasizm

Sembolizm (Simgecilik)

Kısa Tariflerle Diğer Akımlar

Edebi Akımlar

Edebi akımlar belirli bir yer ve zamanda, döneminin koşulları tarafından şekillendirilen ortak bir anlayış teşkil eder. Aynı edebi akıma mensup sanatçılar ve sanat eserleri işledikleri konu ve temalar, kullandıkları dilin niteliği, amaçları ve ülküleri bakımından ortaklık taşırlar.

Klasisizm

Geç XVI. yy. sonlarında Fransa'da ortaya çıkmıştır. **Yunan ve Latin edebiyatını**, yani **klasik dönemi**, taklit eder. **Monarşik rejimlerin güçlenmesi** ve **modern, özellikle de akılcı, felsefenin ortaya çıkışı** klasisizmin gelişmesinde etkili olmuş tarihi olaylardır.

Karakteristik özelliği **kural, ilke ve usullere sadakattir**; özellikle de biçimde. Klasisist eserlerde **akıl, sağduyu ve evrensel ahlak ilkeleri** yüceltilir.

İşlenen konular bireysel eğilimler veya duyumlar değil, **evrensel, insanın doğasına ait temalardır**. **Tarihten ve mitolojiden** -özellikle Yunan ve Roma mitolojisinden- konular sıkça işlenir, kahramanlar **toplumun elit kesimlerine** aittir.

Dil ve anlatımda **mükemmellik** amaçlanır; **yalın ve açık bir ton** vardır. Söz sanatlarına, süslü bir dile yer verilmez; kurulan cümleler **özdeyiş** gibi **az kelimeyle çok şey anlatır**. Kullanılan ifadelerde sanatçının izi görülmez, eserler bireysel değil **evrenseldir**.

Temsilcileri arasında La Fontaine, Moliere, Corneille; Türk temsilcileri arasında da Şinasi ve Ahmet Vefik Paşa sayılabilir.

Romantizm (Coşumculuk)

Romantizm, klasisizme bir tepkidir. Klasisizmin katı kurallara bağlılığı karşısında romantizm daha **özgürlükçüdür**. Geç XVIII. yy. da Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ortaya çıkmıştır. **Monarşik rejimlerin güç kaybetmesi, özellikle Fransız İhtilali**, romantizmin gelişmesinde etkili tarihi olaylardır.

Karakteristik özelliği **biçimde serbestlik; duygulu ve coşkulu bir anlatımdır**. Biçimde katı, ilkede akılcı ve sağduyucu olan klasisizme zıttır.

İşlenen konular daha **bireyseldir**, bireylerin **iç dünyaları ve duyguları** yansıtılır. Konular **gündelik hayattan** veya **milli tarihten** alınır. Kahramanlar **toplumun herhangi bir kesimine** ait olabilir.

Dil ve anlatımda **anlam kapalıdır, yoruma açıktır**; klasisizmdeki gibi açıklık amaçlanmaz. **Söz sanatlarına ve süslü bir dile** duyguları daha iyi ifade edebilmek amacıyla bolca yer verilir. Kurallara sıkı sıkıya bağlı kalınmaz, daha **karmaşık ve dağınık bir biçim** vardır. İfadeler **bireyseldir, yazarın kişiliği eserde yansıtılır**.

Temsilcileri arasında Hugo, Goethe, Puşkin, Schiller, Dumas; Türk temsilcileri arasında da Namık Kemal, Ahmet Mithat, Abdülhak Hamit sayılabilir.

Realizm (Gerçekçilik)

Geç XIX. yy. da yine Avrupa'nın farklı yerlerinde romantizme tepki olarak doğmuştur. **Sosyoloji ve iktisat gibi beşeri bilimlerin ortaya çıkması** ve **pozitivist felsefe**, realizme katkıda bulunmuş tarihi gelişmelerdir.

Realizm kişilerin bulundukları toplumlara dair **nesnel gözlemleri, objektif** bir tonla aktarır. Mesaj verme amacı güdülmez, olan şey olduğu gibi aktarılır.

Realist eserlerde işlevsel **betimlemeler** yapılır; bireylerin içinde bulundukları toplumun **gerçekliklerinin** bireyler üzerindeki etkisi incelenir. Konular sadece ve sadece **gerçek hayattan** alınır, kahramanlar ise romantizmde olduğu gibi **toplumun herhangi bir kesiminden** olabilir.

Kullanılan dil, **nesnel** anlatıma uygun olarak **sade** ve **kurallara uygundur**. Anlam derinliği yaratma veya mesaj verme kaygısı olmadığından romantizmdeki süslü bir dile ve kapalı anlama gerek duyulmaz.

Temsilcileri arasında Balzac, Stendhal, Tolstoy, Gogol, Dostoyevski, Çehov, London, Dickens, Twain, Hemingway; Türk temsilcileri arasında da Halit Ziya, Refik Halit Karay, Mehmet Rauf, Yakup Kadri ve Halide Edip sayılabilir.

Natüralizm

Natüralizm XIX. yy. ın sonunda Fransa'da, realizmin devamı olarak ortaya çıkmıştır. Oluşmasına katkıda bulunan tarihi olaylar **biyoloji ve fizyoloji gibi bilimlerin gelişimi**, insanı ve doğayı açıklayan **evrim ve soyaçekim** gibi yeni kuramların ortaya çıkmasıdır.

Natüralizm **deterministtir**: bireylerin **doğaları, soyları, çevreleri** gibi **bilimsel gerçeklikler** tarafından yönlendirildiğini söylerler. Dolayısıyla eserlerin bunları ve bunların birey üzerindeki etkisini irdelerler.

Natüralistler kişinin davranışlarını belirlediklerini düşündükleri etkenleri detaylıca **betimlemişler**, bunun için **bilimlerden** de yardım almışlardır.

Kullanılan dil realizme benzer olarak **sade** ve **kurallıdır**. Toplumun her kesiminde seçilebilecek olan kahramanlar ait oldukların **toplumsal sınıfta hakim olan dil** ile konuşurlar.

Temsilcileri arasında Zola, Maupassant, Steinbeck; Türk temsilcileri arasında da Nabizade Nazım ve Hüseyin Rahmi Gürpınar sayılabilir.

Parnasizm

Realizmin şiir koludur, aynı şekilde romantizme tepki olarak, XIX. yy. da Fransa'da doğmuştur. Realizmin **açık ve sade dil, gerçeklerin betimlenmesi** gibi ilkeleri geçerlidir.

Parnasizmde yüksek bir **estetik** amaçlanır: **ölçüye, kafiye, genel olarak biçimsel özelliklere** katıca sadık kalınmıştır.

Dış dünya **betimlemelerine**, bu betimlemelerin **pitoresk** (tablo gibi, detaylı ve canlı) olması istenmiştir. Uzak diyarların efsane ve kültürlerine ilgi duyulmuştur, özellikle Yunan mitolojisinden konu alınmıştır. Bu açıdan klasisizme benzer.

Temsilcileri arasında Banville ve Gautier sayılabilir. Türk edebiyatında Yahya Kemal ve Tevfik Fikret'in şiirlerinde parnasizmin etkileri görülür.

Sembolizm (Simgecilik)

Geç XIX. yy. da Fransa'da parnasizme tepki olarak doğmuştur.

Dış dünyayı olabildiğince detaylı ve açık bir şekilde betimleyen parnasyenlere zıt olarak sembolistler dış dünyayı **sembollerle, metaforlarla ve genel olarak kapalı ve yoruma açık bir şekilde** tasvir etmişlerdir.

Önceki akımların determinist ve pozitivist tavrı hayale ve duygulara yer vermiyordu, sembolistler yeni yaklaşımlarıyla sanata **hayali ve duyguyu yeniden kazandırmak** istediler. Schopenhauer'in idealist felsefesi sembolizm için önemli bir tarihsel olaydır.

Dil; parnasizme zıt ve romantizme benzer olarak **süslü, yoruma açık, öznel**dir. Anlam kapalılığı ve **gerçekliği doğrudan değil, semboller aracılığıyla anlatmak** esastır.

Temsilcileri arasında Baudelaire ve Rimbaud sayılabilir. Türk edebiyatında Cenap Sahabettin ve Ahmet Haşim'in şiirlerinde sembolizmin etkileri vardır.

Kısa Tariflerle Diğer Akımlar

Hümanizm: Klasisizmin öncüsüdür- Klasik döneme ilgiyi yeniden uyandırmış ve insan merkezli bir dünya görüşü ortaya koymuştur.

Empresyonizm (İzlenimcilik): Gerçeği olduğu gibi değil, sanatçının gördüğü şekliyle anlatır. Yani sanatçının izlenimleri yansıtılır, izlenilen şeyin kendisi değil.

Ekspresyonizm (Dışavurumculuk): Bireyin iç dünyasını dışa vurmak, sanayi inkılabının yarattığı anlam boşluğunu bireysel duygularla doldurmak istemişlerdir.

Fütürizm: İlerlemenin önünde bir engel olarak görülen gelenekleri silmek ve makineleşme, sanayileşme ile geleceğe atlamak amaçlanır. Teknoloji, insan ilerlemesi yüceltilir.

Dadaizm: Ekspresyonizmin doldurmaya çalıştığı anlam boşluğunu doldurmak yerine bir bakıma benimser. Ancak fütürizm gibi gelenekleri değil, akıl ve düzen de dahil her türlü kuralı ve biçimselliği reddeder- tam anlamıyla anti-kuralcı bir akımdır.

Sürrealizm: Temel olarak Freud'un psikanalizi üzerine kurulmuştur. Her türlü sınırlayıcı etkeni aşır bilinçaltına yatan "esas bilinci" dışa vurmayı amaçlar.

Varoluşçuluk: Bir felsefi ekol olarak başlayıp sonra edebiyata yansımıştır. İnsanın özgürlüğünü benimserler, insanın özünün yaptığı özgür seçimler ile kendi tarafından inşa edildiğini savunurlar; eserlerindeki karakterler sıkça zor seçimlerle ve hayata dair derin problemlerle yüzleşirler.